

FERDINANDY GYÖRGY

Little Havana

A félszigeten, ahol élek, ősidők óta föl-le vándorolnak a népek. Régen az indiánok, akiket ide, az ősmocsárba száműztek az északiak, később pedig elsüllyedt kontinenseket kereső távol-keleti konkvisztádorok. Most, az én időmben matuzsálemek érkeznek a mikoszukik útvonalán: nyugdíjasok, akik egy kis napfény kedvéért számolták fel a hideg Északot. Keletről pedig turisták: itt ugyanis az év nagy részében süt a nap.

Délről, ellenkező irányból, sűrű sorokban áramlik az éhes – ergo olcsó – munkaerő. A déli kontinens embermilliói, akiknek Disney World, gigászi vidámpark ez a – mint neve is mutatja – virágzó félsziget.

Az aggastyánok – mondanom sem kell – nem sok vizet zavarnak. Napoznak, csónakáznak, foglalkoztatják a délieket. Idegenvezetők az indiánok is. Kajmánokat mutogatnak, ártalmatlan, vigyorgó szörnyetegeket. Aki itt él, hamar megtanulja, hogy nem egyformák a déliek sem. Nem lehet egy kaptafára húzni a közép-amerikai csólokat és Haitiből átevező szerecseneket. Ami nem vitás: keveredhet tucatnyi népség, de a vezérkosok – a kubaiak. Alig érkeztek meg, és máris, a világ legtermészetesebb módján, az ő kezükbe került a hatalom.

Nem mintha ők alkotnák a többséget. A kialakult helyzetnek nyilván más oka van. Egyszerre érkeztek – lehet, hogy ez is –, van, aki erre esküszik. Szerintem fontosabb, hogy nem voltak soha, egy pillanatig sem éhes – ergo olcsó – emberanyag. Ezeket a diktátor megtartotta magának. Ide, hozzánk a középosztály érkezett: a burzsujok. Tanult emberek, akik tudnak bánni a pénzzel. A demokrácia kedvez a kiváltságosoknak. Az úr a pokolban is úr! Itt, a félszigeten, a kubaiak.

Kisvállalkozásokba kezdtek, az orvosok takarították a kórházakat. Eladták a családi ékszereket, amiket állítólag a végbelükben csempészték ki az asszonyok. Nota bene: nem a férfiak. Ez itt egy régimódi, macsiszta társadalom.

A fiaik már nem ilyen kényesek. A vagyoniukat nem a végbelükben őrzik: képviselők és szenátorok. Végül is a szüleik sem az ékszereket mentették át a száműzetésbe, hanem az igényeiket. Az elszántságukat.

Lett azután egy második hullám, amiről beszélni sem érdemes. Ezeket már a diktatúra nevelte: nem is vették őket emberszámba a régiek. Azt mondták róluk: buzeránsok. És hogy lumpenek. Persze mindkét vádban volt valami igazság. Az újonnan érkezettek között akadt ez is, az is. És az, hogy csóró szegények voltak, természetes.

Az elzártág megtanította álmodozni őket. Azt hitték, példának okáért, hogy amint beteszik a lábukat a félszigetre, a bőségszaru a nyakukba szakad. Hogy itt mindent lehet, amit szabad. Várták, mikor repül a szájukba a sült galamb.

Ma már ez a második hullám is lement. A déliek ugyan özönlenek tovább, az emberkereskedők kukákban, konténerekben csempészik az idénymunkásokat. A kubaiak azonban előkelőbbek: kialakult az évek során néhány privilégiumuk. Például nem lehet kitoloncolni őket. És soron kívül intézik a papírjaikat.

Hát igen. Kuba itt van a közelben. Éjjel, tiszta időben látni a tengeren pislogó sárga fényeket. Néha eszembe jut, hogy ez a közelség, ez a mini-száműzetés nem is lehet olyan kellemes dolog.

Ami engem illet, nem tartom a kubaiakkal a kapcsolatot. Nem érdekelnek sem az újgazdagok, sem a nosztalgizáló földbirtokosok. A rasszizmus és a csaholás pedig mindig taszított. Végül is azokkal sem közösködtem, akiket a világháborúk után lökött ki magából az európai társadalom.

Most azonban új emberfajta érkezett a Szigetről: neokubaiak. Ezek már beleszülettek a parancsuralomba. Írtak, olvastak, iskolába jártak. Az analfabetizmust, az egyház és a nagybirtok uralmát eltörölte a Forradalom.

Nyilván lett helyette más, ha ezek az újszülöttek is itt, Floridában keresik a boldogulásukat.

No mindegy. Az újak kritikus elmék. Nem értik, mire jó a pénz, ha az egész fizetésük betegbiztosításra és a gyerekek iskoláztatására megy. Velük már szót tudok érteni én is. Vannak közöttük írók, festők, zenészek, s máris fellendítettek a Kis Havannát, a régi kubai negyedet.

El vannak maradva egy brosrúrával. Számukra még mindig fontos divatjamúlt mesterségem: a szépirodalom. A fiatalok szervezkednek, mint mi, annak idején Párizsban. Könyveket, folyóiratokat adnak ki. Nekem visszahozzák az ifjúságomat.

Persze a realizmus ellen lázadoznak ők is. A diktátor tiltotta a formabontó – szerinte érthetetlen – alkotásokat. Most felfedezik, hogy a modern művészet merre halad.

Galériákat nyitnak, felolvasásokat tartanak. Pénzüik ugyan nincs, de aki végigjárta ezt az utat, tudja jól, hogy nem csak a pénzen múlik a dolog.

Megmondhatnám nekik, hogy a formabontás – szármárkőhögés. Átesik rajta minden egészséges gyerek. Azután ugye felnő az ember, és írja tovább a pontos, szép történeteket. Végül is a cél nem változott: ki kell mondanunk valami kimondhatatlant. Valami nagyon lényegeset.

A régiek nem vesznek róluk tudomást. Tőlem várják, hogy felfedezem őket. Európa innen nézve valami egészen csodálatos dolog. Így aztán, lesz, ami lesz, fél évszázados késéssel avantgarde költészetet fordítok.

Hát csak így. Így él-hal minden emigráció. Amíg csak fel nem szívódik az emberrengetegben. Indiánok és csólok, turisták és nyugdíjasok között. Az irodalmukból pedig – szerencsés esetben – egy-egy magányos krónikás: egy Dante, Szolzsenyicin vagy egy Cabrera Infante marad.